

Kültürel Mirasın Korunması ve İstanbul İlindeki Tarihi Yapıların Turizm Amaçlı Kullanımı Üzerine Bir Deneme

Fusun İstanbullu DİNÇER - Suna Muğan ERTUĞRAL
İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi

ÖZ

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonunca desteklenmiştir. Proje No: 1187/070998. Günümüzde kültürel turizm ve kültürel mirasın korunması kavramı üzerinde önemle durulmaktadır. Altı aylık bir kaynak taraması ve yetkili kurum ve kuruluşlarla yapılan yüz yüze görüşmeler sonucunda, Türkiye’de kültürel mirasın korunması konusunun yeterince ciddiye alınmadığı gözlenmiştir. Çalışmanın birinci temel amacı kültürel turizm ve kültürel mirasın korunması, eski yapılara çağdaş fonksiyonlar kazandırma, özellikle turistik işletme haline dönüştürme alanında dünyadaki gelişmeler üzerinde durmaktır. İkinci temel amaç ise, dünyada koruma ekonomisiyle ilgilenen kuruluş ve yasaların belirtilmesine paralel olarak, zengin kültürel bir mirasa sahip İstanbul’un kültürünü koruma konusunda gerçekleştirdiği faaliyetleri, özellikle kültürel özelliğe sahip yapıları turistik tesis haline getirme çabalarını ele almaktır. Bu makalede koruma ekonomisi irdelenmeye çalışılmış ve İstanbul’un tarihi mekanlarında yer alan kültürel nitelik taşıyan turistik işletmeler bizzat yerinde incelenerek koruma ve işletme açısından karşılaşılan sorunlar saptanmaya gayret edilmiştir.

Anahtar Sözcükler: Kültürel Turizm, Kültürel Miras, Koruma Kavramı, İstanbul’un Tarihi Yapıları.

GİRİŞ

İlk çağlardan itibaren insanoğlu din, savaş, fetih, ticaret, göç, merak gibi değişik faktörlerin etkisiyle seyahat etmiştir. Bu faktörleri inceleyen yazarlar insanın seyahat etme nedenlerinin başında kültürü ilk sıralara yerleştirmiştir. 1950’li yıllardan beri, teknolojinin gelişimi, yıllık ve haftalık izin sürelerinin uzaması, kitle iletişim araçlarının yaygınlaşması, tatil bilincinin yerleşmesi turizm endüstrisini geliştirmiştir. Turizmin önemi global düzeydedir. Dünya Turizm Örgütü’nün 1980 yılındaki Manila Bildirge’sinde turizmin sosyal, kültürel, çevresel, ekonomik, eğitici ve politik değerleri tüm yönleriyle ortaya konmuştur. Turizm bölgesel ve yerel gelişmenin itici gücüdür. Ekonomik gelişme ve şehrin yeniden

yapılanması için pozitif bir kuvvettir. Çevre faktörü yeni turizm çeşitlerinin sayısının artmasına neden olmaktadır.

Turizmin ekonomik, sosyal ve kültürel sonuçlarının modernizasyon, şehirleşme, endüstrileşme süreçlerinin etkilerinden ayırmak mümkün değildir. Turizmi toplumsal yaşamın, küreselleşme ve endüstrileşme sürecinin bir ögesi olarak kabul etmek gerekir (WTO: 8-9). Yeni turizm çeşitleri ve bu akımlardan etkilenen yeni turistler gelişmiş ülkelere ait özelliklerdir. Üçüncü Dünya ülkeleri global eşitsizlik açısından yapısal olarak avantajlı bir konumda değildir. Turizmin söz konusu öğelerine sahip gelişmiş ülkelere, yeni turizm çeşitleri tüm dünyaya yayılmaktadır. Ancak gelişmiş ülkelerin ortaya attığı “Global Düşünün, Yerel Hareket Edin” anlayışı üçüncü dünya ülkelerini de ilgilendirmektedir, çünkü dünya çevre konusunda birbirine bağımlıdır. Üçüncü dünya ülkeleri fakir olmalarına rağmen birer çevre cenne-

Bu çalışma İstanbul Üniversitesi Araştırma Fonunca desteklenmiştir. Proje No: 1187/070998

tidir ve korunmaya ihtiyaçları vardır (Mowforth and Munt 1998: 319). Kitle turizminden ayrı olarak bağımsız seyahatler gelişmekte ve bu seyahat türünün etik açıdan kabul görmesi için “uygun, alternatif, kabul edilebilir, sorumlu, sürdürülebilir” gibi kavramlar kullanılmaktadır (Mowforth ve Munt 1998: 320). Post-modern toplumda, turizm genellikle son derece karmaşık bir üretimle bağlantılı faaliyetler dizisi olarak düşünülmektedir. Bu girift olay, ulusal ve bölgesel kültürler ile geleneklere bölünmüş alanlar arasındaki çok hızlı değişimlerden etkilenmekte ve bu da “küresel köy” olarak adlandırılan uluslararası bir kimlik yaratmaktadır. Adı geçen “küresel köy” kurulurken; uluslararası, ulusal, bölgesel, yerel kaynakları içeren iç içe geçmiş zaman ve mekan ölçeklerinin birlikte sonsuz hareket olasılığı bulunmaktadır (Nuryanti 1996: 250).

KÜLTÜREL TURİZM VE KÜLTÜREL MİRAS

Uluslararası turizm pazarında yeni bir ürün / merkez araştırılmaktadır, çünkü güneş-deniz-kum pazarının doyuma ulaşması sonucu, kültürel motiflere yönelinilmiş durumdadır. Kültürel motifler, sosyal ve aile bağlarının kaybolmaya başladığı bir dünyada, insanlarla kolaylıkla iletişim kurmanın bir yoludur. Kültürel turizm (Jansen-Verbeke 1997: 238):

- Turist deneyimlerine artı değer kazandırır ve böylece kaliteli turist ile kolaylıkla ilişki kurulabilir.
- Çağdaş turizm tüketim kalıplarına uyar; daima yüksek tatmine yol açan yeni ürünleri ve yeni deneyimleri araştırır.
- Gelişen ve bölümlere ayrılmış turizm pazarının taleplerini karşılayan farklı bir turizm ürününün oluşturulmasına katkıda bulunur.
- Güneş-deniz-kum kaynaklarının haricinde, geriye kalan yeni destinasyonlar için farklı bir bakış açısı yaratır.
- Turizmin mevsimlik problemini çözmek için, daha aktif tatilleri, daha çevreci etkinlikleri, kısa süreli gezileri, iş gezisi yapanlara artı değer yaratan seyahatleri önerir.

Çoğu yazara göre, turizm kültürel mirasın korunması için önemli bir sponsordur ve başka alternatif yoktur. Kültür açısından; politik destek, ekonomik - sosyal bir haklılık ve korumayı sağladığı, yeniliği teşvik ettiği için turizmin kanuni yönleri vardır. Kültüre turizm açısından göz atıldığında; en geniş anlamıyla kültür, turistik ürüne dönüştürülebilecek potansiyel kaynak olarak gözükmektedir. Her sitin, her şehrin bir öyküsü vardır. Tartışma kültürel kaynakların turistik ürün olarak kullanımında ve kültürel tu-

rizm ürünlerinin stratejik pazarlama faaliyetlerinde yoğunlaşmaktadır (Jansen-Verbeke 1997: 241).

1969 yılında Oxford’da Icomos (Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi) tarafından kültürel turizm terimi üzerinde durulmuştur: “Yeni bir hümanizm şartlarını yaratmak için, temel noktalardan biri evrensel düzeyde bireylerin eşitliğinin ve kişiliğinin zenginleşmesini garantilemektir.” (Koster 1996: 231).

1975’de yürürlüğe giren Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasını ilgilendiren Sözleşme’de; kültürel miras aşağıdaki gibi sınıflandırılmaktadır (Hewinson 1992: 15-16):

- *Anıtlar*: mimari yapıtlar, anıtsal heykel ve resimler, arkeolojik özellikteki yapılar, yazıtlar, mağara resimleri,
- *Bina grupları*: Mimari özellikleri ve tarihi, sanatsal, bilimsel açıdan evrensel değeri olan ayrı veya birleşik binalar,
- *Sitler*: İnsan veya doğa ile insanın birlikte yarattığı eserler, arkeolojik alanlar.

Kültürel turizm potansiyel olarak çok geniş bir faaliyet alanına sahip olduğundan, açıklaması zor bir kavramdır. Dünya Turizm Örgütü’nün dar anlamıyla ele aldığı kültürel turizm; eğitim, sanat, kültür, festival turlarını, abideleri, sit alanlarını ve doğal güzellikleri ziyaretleri, hac gezilerini, özellikle faaliyet alanı kültürel etkinlik olan seyahatleri içermektedir (Richards 1994:100).

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI

Turizmde miras kavramı, sadece kırsal alanları, doğal, tarihi binaları, sanat eserlerini, kültürel gelenekleri ve nesillerden nesillere geçen eserleri değil, aynı zamanda bunların turizm ürünleri olarak değerlendirilmesi anlamına gelmektedir. Tarihi yerlerin turistik çekicilikler olarak pazarlanması pozitif etken olarak düşünülmektedir (Herbert 1995:10-11):

- Koruma ve muhafazayı sağlamak için fonların kurulması gereklidir. Devletin imkanları sınırlıdır.
- Yerel ilginin tarihsel mirasa motive edilmesi sağlanmaktadır.
- Kamu mirasının tanıtımını yapan birimler korumacı özelliklere sahiptirler.
- Miras kalan yerler ekonomik değerlere sahip olarak kabul edilmekte ve yerel istihdam ile refahı sağlayan projeler olarak değerlendirilmektedir.

Tarihsel mirasın boş zamanın ve turizm endüstrisinin bir parçası olarak değerlendirilmesi ve geliştiri-

rilmesi bazı çevreler tarafından negatif bir etken olarak ele alınmaktadır:

— Olumsuz etkilerden ilki, tarihsel mirasın otantik özelliğinden kaynaklanmaktadır. Buradaki tartışma konusu, ziyaretçilerin sayısını artırmak için, çekim merkezinin tarihinin gerçek anlamından sapıtılmasıdır.

— İkinci tartışma da otantik özellikle ilgilidir. Burada doğru kullanımın araştırılması gereklidir, çünkü tarihi miras yeniden yaratılamaz.

— Üçüncü olumsuz özellik seçiciliği içermektedir. Tarihi miras konularıyla ilgilenenler ürünlerini kitlelere sunarken önyargılı bir seçim yapmaktadır.

— Dördüncü negatif etki yerel halk ve çevreyle ilgilidir. Tarihi mirasın yoğun olarak bulunduğu yerlerin gelişimi bölgeyi etkilemekte ve yapılaşma, trafik gibi sorunlar çevre için tehdit unsuru oluşturabilmektedir.

Kültürel hazinelerin muhafazası için, finansman ve organizasyon gereksinimlerini sağlayarak başarıya ulaşmış turizm projeleri bulunmaktadır. Fonlardan mahrum olan birçok katedral, şato, kale, su değirmeni ve diğer tarihi binalar turizm endüstrisi tarafından sigortalanmış gibidir. Bunlar müzeler, ferah oteller, lokantalar, diğer turistik tesisler olarak kullanılmakta ve korunmaktadır. Turizm aracılığıyla eski çiftlik binalarının muhafaza edilmesi İskandinavya'da başlamış, sonra tüm dünyaya yayılmıştır (Mieczkowski 1990: 297).

Birleşmiş Milletler Kültürel Gelişim bölümü, 1988-1997 yılları arasında süregelen dünyadaki kültürel gelişimi incelemiş ve bu kültürel özellikleri ekonomiye önemli katkılar sağlayan sektörlerin içine sokarak teşvik etmeye çalışmıştır. Bu aşamada kültür turizmi ve kentin rehabilitasyonu temel araştırma alanlarıdır (European Commission March 1996: 220).

Kent turizm sistemi içinde; turizmin gelişimini kent çevresinde düzenli bir şekilde sağlayabilmek için, üç koşul gereklidir (European Union 13-14 May 1998: 4):

— Kentin ilginç bir imajı olmalıdır.

— Turistik ürünün kaliteli olması ve turizme özgü hizmetlerin eksiksiz yerine gelmesi gereklidir.

— Kent, turistik gelişimini uzun vadeli bir şekilde sürdüreceği yapıya sahip olmalıdır.

Avrupa turizm kentlerinin, Avrupa Kentleri Turistik Büroları Federasyonunun üyesi olmaları aşağıdaki şartlara bağlıdır (Wöber 1997: 32):

— 100.000' den fazla ikamet eden kişinin bulunması,

— 2000'den daha fazla yatağa sahip konaklama işletmelerinin bulunması,

— En az 1000 oturma kapasitesine sahip bir kongre merkezi;

— Uluslararası havaalanının kent merkezine 1 saat uzaklık içinde bulunması,

— Çok önemli tarihi bir mirasa sahip olunması,

— Kentin belli bir bütçesinin bulunması,

— Düzenli önemli kültürel etkinlikler.

Modern kentleşme mimaride yeni bir anlayışın doğmasına neden olmuştur. Şehir ekolojisi ve mimari etkinliklerde şehir binalarının ekolojisi tüm dünyada yaygınlaşmaya başlamıştır. Şehir ekolojisi, ekolojik talebi göz önüne alarak evlerin yapılış biçimindeki problemleri kapsamaktadır. Evlerin inşası yüzyıllardır değişik iklimlerde, değişik ekolojik, coğrafi, sosyal, tarihsel, ulusal, kültürel ortamlarda meydana gelmiştir. Doğa ile insan arasında; dış değişkenler ile tutucu çevre koşulları arasında ekolojik denge kurulmaya çalışılmaktadır (United Nations 1992: 183).

Koruma kavramı eski Mısır'da kurulan devletler tarafından ortaya atılmış ve günümüzde bütün devletler tarafından kullanılmaktadır. Bu sözcüğün evrimsel olarak gelişimi ve bugünkü anlamına kavuşması 18. ci ve 19. cu yüzyıllardaki hümanizm, laiklik, uluslaşma, aydınlanma kavramlarıyla birlikte gerçekleşmiştir (Yerasimos 15-17 May 1997: 2). Avrupa Birliği Komisyonunun X.cu Genel Müdürlüğü tarihi mirası muhafaza etme düşüncesini yaygınlaştırmaya çalışırken, aynı zamanda kültürel turizmin gelişimini de sağlamayı amaçlamaktadır. Avrupa mimari mirasını korumak için bir dizi pilot projeler değişik adlarla uygulamaya konulmuştur: Dini ve sivil anıtlar (1989); tarihi şehir ve kır evleri (1990); tarımsal ve endüstriyel üretimin yapıldığı yerler (1991); kasaba ve şehirlerin korunması (1992); tarihi özelliklere sahip bahçeler (1993); eğlence ve sanat ile ilgili tarihi binalar (1994); dini özelliğe sahip tarihi binalar (1995). 1989-1994 yılları arasında uygulamaya konulan 257 proje için sağlanan destek 15,9 milyon ECU' dur (Richards 1996: 99).

Birleşmiş Milletler Eğitim, Bilim ve Kültür Örgütü (UNESCO), kültürel gelişimde önemli bir role sahip olan Birleşmiş Milletlerin hükümetler arası bir kuruluşudur. En önemli kampanyalarından biri Dünya Miras Toplantısı ile başlayan kültürel mirasın korunması kampanyasıdır. Dünya Miras Komitesi hangi anıtların, yerlerin veya şehirlerin Dünya Miras Listesine dahil olup olamayacağını seçiminde karar mercidir. Komite bu alanların, binaların korunması için Dünya Miras Fonu'ndan ödenek ayrılmasını da

önermektedir. Tarihi mirasın korunması, Avrupa ve Kuzey Amerika'daki ülkelerin çoğunda yerel ticari faaliyetlerle beraber ekonomik stratejinin bir parçası olarak görülmektedir. Turizmin kaynağı tarihi miras konusunun ekonomik faaliyet olarak değerlendirilmesi gerekir. Bu mirasın kullanımı çok değişik kültürel - tarihsel etkinlikler içinde geniş bir alanı kapsamaktadır. Özel ilgi turizminin çeşitlerini içerebilir; tüm bir gezinin ya birinci derecedeki etkinlik kaynağı ya da değişik eğlence şekillerinden oluşmuş tatil paketinin ikincil faaliyet kaynağı olabilir (Tunbridge and Ashworth 1996: 62).

Tarihi mirasın korunmasıyla ilgili olarak, başarılı bir koruma programı üç koşula bağlıdır:

- a) İyi organize olmuş hükümet dışı koruma birimlerinin veya biriminin varlığı,
- b) Korumaya yönelik denetleme konusunda anlaşma sağlanmadığı takdirde, yasal bir zorunluluk olarak hükümetin katılımı,
- c) Her iki grup tarafından koruma işlemleri devam ederken, üzerinde durulması gereken en önemli nokta, ülkenin tarihi mirasının araştırılmasının iyi yapılması ve değerinin doğru olarak saptanmasıdır (James November 1981: 15).

1912 yılında restore edilerek açılan Manila Oteli 258 sayfalık tarih kitabıyla, hatırlanmaya değer nesnelerinin bulunduğu arşiv odasıyla ünlü konuklara eski görüntüsünü sergilemektedir. Ritz Carlton Oteli (Naples/Florida), geçmişle olan bağlantılarını resim ve antikalara 2 milyon \$ harçayarak, 200 yağlı boya tablodan oluşan ve gösterime sunulan koleksiyonu, İran halıları, 19.cu yüzyıl kristal avizeleri ile sağlamaktadır. Singapur Raffles Oteli 1915 yılının atmosferi ve dekoruna en yakın olabilecek bir yenileme çalışması için 100 milyon \$ restorasyona harcamıştır. Şark usulü atılmış kilimleri, örgülü mobilyaları, gümüş buz kovaları, 104 süit odası ile hizmet vermektedir. 324 yıllık geçmişe sahip Otel Queen Mary 60 yatak odası ile büyük bir malikanedir. Geceliğine 310 £ ödeyen konuklar aristokrat yaşam tarzında ağırılarak geçmişe yolculuk yapmaktadırlar (Theobald 1996: 57-58).

KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASINA YÖNELİK YAKLAŞIMLAR VE DÜNYADA GERÇEKLEŞTİRİLEN ÇALIŞMALAR

Tarihi mekanları ve yapıları koruyarak kullanma, yatarak belli bir işlev kazandırma gelişmiş ülkelerin benimsediği bir olgudur. Koruma vasıtasıyla sadece mimarlık ve kent planlaması açısından değil, tarihsel

varlıklarını belirli bir dönemde sürdürmüş toplumların izlerinin belirtisi olan maddi ve manevi öğeler yaşatılmakta ve bu öğelere çağın uygun aktif fonksiyonlar yüklenerek kullanım değeri yaratılmaktadır. Yeni bir kimlik kazanarak ortaya çıkan yapılar hem korunabilmekte, hem de yarattığı kullanım alanının işletilmesi sonucu ekonomik yarar sağlamaktadır. Korumanın ekonomik yönünün anlaşılması, sosyal-ekonomik faydalarının ortaya çıkarılmasına bağlıdır. Çağdaş koruma; değerlendirme, geliştirme, kullanma ve ekonomik fayda sağlama eylemlerini içermektedir. Varolan tarihi kent dokularını yok etmek hem ekonomik, hem ahlaki açıdan doğru değildir. Çağdaş teknolojik araç-gereç ve malzemelerle varolan yapının bakım ve onarım çalışmalarını gerçekleştirmek hem ekonomik yarar sağlamakta, hem de estetik açıdan modern yapılaşmaya bir renk katmaktadır.

Varolan tarihi yapıların yeniden kullanıma açılması, varolan kentsel altyapının kullanımına da katkıda bulunacak ve yeniden altyapı inşası konusunda maliyetler azalacaktır. Koruma için yapılan harcamalar maddi kültür varlığının değerini yükseltecek ve o yörede gerek mülk sahibi, gerek işletmeciler, gerek turistler, gerek devlet açısından ekonomik canlanma baş gösterecektir. Koruma bölgesi içinde yaşayan insanlar için yeni gelir kaynakları doğacaktır. Ancak koruma ekonomisinin yöreye canlılık kazandırması yasaların tüm toplumun katmanlarını kapsayacak şekilde uygulanmasına, mevzuatın işlerlik kazanmasına, toplumun eğitim düzeyine bağlıdır. Korumanın sanatsal, tarihi, mimari, estetik değerlerinin sağladığı maddi değer bireysel rant olarak değil, toplumsal ekonomik rant olarak değerlendirilmelidir, çünkü korumanın toplumsal - kültürel -ekonomik etkileri çok daha fazladır. Koruma çevre ölçeğinde gerçekleştirilmelidir, çünkü; Graemen Shanklandin'in belirttiği gibi: "Geçmiş olmayan bir ülke verimsiz bir toprak gibidir; ve eski binaları olmayan bir şehir anıları olmayan bir insana benzer" ifadesi çok doğrudur (Çatalpınar Şubat 1993: 110). Korumanın temel amacı her kuşağın kültürel değerlerine yenilerini ekleyerek bir sonraki kuşağa iletmektir.

Tarihi mirasın planlamasına ilişkin yaklaşımlar ve yöntemler çeşitli derecelerde yeniden canlandırılmadan yararlanır ya da koruma ve gelişme arasında denge oluşturabilmek için çabalar. Yaklaşımlar aşağıdaki kavramların herhangi birini ya da hepsini içerebilir (Nuryanti 1996: 255-256):

(1) *Koruma*: Fiziksel mekan ve faaliyetlerin değer veya anlam taşıyarak yaşamasını sağlamak için mekanı veya faaliyetleri korumaya yönelik çaba.

Aşağıdaki yönlerden herhangi biri ya da tamamı değer ya da anlam içerebilir: kültürel,tarihsel,gele-
neksel,sanatsal,toplumsal,ekonomik,işlevsel,çev-
resel, deneysel.Değer ve anlama dair perspektif
geçmiş, bugün ve geleceği kapsamalıdır.

(2) *Gençleştirme*: Yapısal değişikliklerle mekanın kalitesini artırarak, fiziksel mekan ve faaliyetlerin canlılığını artırma çabası.

(3) *Rehabilitasyon*: Değerini kaybetmiş bir alanda fiziksel mekan ve faaliyetlerin eski koşullarının geri getirilme çabası.

(4) *Renovasyon*: Yeni bir işlev kazandırmak veya yeniden kullanıma uyarılma yoluyla, eski mekanları yeni ihtiyaçlara göre düzenlemek için fiziksel mekan ve faaliyetler değiştirme çabası.

(5) *Restorasyon*: Yeni veya ek unsurları ortaya çıkarmak ve eksik unsurları tamamlamak yoluyla, orijinal mekanla uyumu sağlayan fiziksel mekan ve faaliyetler koşullarını geliştirme çabası.

(6) *Rekonstrüksiyon*: Fiziksel mekan ve faaliyetleri önceki dönemin belirli bir durumuna mümkün olduğunca yakın hale getirme çabası.

Bu yaklaşımlar anahat işlevini görür, özgün kriterler ülkeden ülkeye, ortamdan ortama değişir. Örneğin, çalışmanın ilk aşaması için kriterler (değer biçme, derecelendirme ve listeleme) genellikle, yapının tarihi, tipi, mimari malzemesi, plan ya da tarzı, ön cephe, iç mekan özellikleri, özel nitelikleri, tarihçesi ve diğer bilgi şekilleri ile kaynaklarını içermektedir. Sözgelimi, İngiltere’de kültürel mirasın tarihi değerinin saptanması için “Otuz Yıl Kuralı” uygulanırken, Endonezya’daki sitlerde “Elli Yıl Kuralı” geçerlidir. Binaların dikkate değer kabul edilmesi için belirtilen yaşları aşmış olmaları gerekmektedir (Nuryanti 1996: 256).

18. yüzyılın sonunda, endüstri devrimi ve ortaya çıkan sosyal, ekonomik problemlerle birlikte şehir ve bölge planlaması gündeme gelmiştir. 1800 ile 1940 yılları arasında ve II. Dünya Savaşı sonrasında planlama alanında önemli adımlar atılmıştır. Özellikle Avrupa ülkeleri koruma olgusuna sahip çıkarak kentlerinin tarihsel kimliklerini muhafaza etmeye çalışmışlardır. Tarihi yapıları ve sitleri korumaya yönelik ilk çalışmalar, Avusturya’da 1923; Danimarka’da 1907; Belçika’da 1931; Finlandiya’da 1883; Fransa’da 1830; İngiltere’de 1877; İtalya’da 1892; Hollanda’da 1875; Norveç’te 1844; İspanya’da 1860; İsveç’de 1630; İsviçre’de 1911 yıllarında başlamıştır (Rodwell 1975: 131-138).

Kültür varlıklarını ortak ilkeler doğrultusunda evrensel boyutta korumak amacıyla oluşturulan önem-

li uluslararası kuruluşlar ve imzalanmış sözleşmeler bulunmaktadır (Tütengil Nisan 1995: 23-29):

- 6. Uluslararası Mimarlar Kongresi (1904)
- Atina Sözleşmesi (1931)
- Malraux Yasası (1962)
- Venedik Tüzüğü (1964)
- Avrupa Konseyi Barcelona Sempozyumu, Palma Önerileri (1965)
- Uluslararası Anıtlar ve Sitler Konseyi (1965)
- Tarihi Doku ve Kültürel Mirastan Sorumlu Bakanlar Avrupa Konseyi Toplantısı (Brüksel, 1969)
- Avrupa Konseyi Tarihsel Çevrenin Korunması Konusunda 2. Uluslararası Sempozyum / Bologna (1974)
- 1975 yılının Avrupa Parlamentosu tarafından Avrupa Mimarı Mirasını Koruma Yılı olarak ilan edilmesi
- Avrupa Mimarı Mirasını Koruma Kongresi, Amsterdam ve Avrupa Konseyi Deklarasyonu (1975)
- Floransa Sözleşmesi (1981)
- Avrupa Mirasının Korunması Sözleşmesi (1985)
- Washington Sözleşmesi (1987)

UNESCO kültürel mirasın korunmasını sağlamak için dört çok taraflı anlaşma hazırlamıştır (Unesco 1998b: 224):

- Silahlı Çatışma Hallerinde Kültür Varlıklarının Korunması Sözleşmesi (La Haye Sözleşmesi - 1954) ve onun protokolü,
- Kültürel Varlıkların Yasa Dışı Yollarla İhracını İthalini ve El Değiştirmesini Engelleyen ve Yasaklayan Şartları Belirleyen Unesco Sözleşmesi (1970),
- Dünya Kültür ve Doğal Mirasını Koruma Sözleşmesi (1972) (1975 yılında yürürlüğe girmiştir).

Bu koşullar her bölgedeki kültürel mirasa uygulanabilmektedir. Silahlı çatışma dönemlerinde La Haye Sözleşmesi, barış zamanında taşınabilir kültür varlıkları için 1970 yılı sözleşmesi, taşınmaz kültür varlıkları için 1972 yılı sözleşmesi geçerlidir. Ocak 1998 yılına göre, Unesco Dünya Kültür Mirasında dünya genelinde 552 sit yer almaktadır (Unesco 1998a: 24).

Dünya kültür mirası içinde yer alan tarihi merkezler, binalar, alanlar değişim geçirme sürecinde eski ile yeni talepleri dengelemek durumunda kalacaktır. Bu aşamada ekonomik açıdan üç olasılıkla karşılaşılacaktır (Eskici Haziran 1994: 30):

a) *Kullanım Ekonomisi*: Eski kullanımına uygun bir şekilde etkinlik devam etmektedir.

b) *Köhneme Ekonomisi*: Ekonomik açıdan terk edilmiş mülk yıkımdan çok, iyileştirme yoluyla ayakta tutulmaya çalışılmaktadır.

c) *Yenileme Ekonomisi*: Eski yapılara yeni kullanım alanları yaratmak vasıtasıyla hem ticaret, hem de koruma değerleri artırılmaktadır.

TÜRKİYE'DE KÜLTÜREL MİRASIN KORUNMASI ÇALIŞMALARI

Koruma konusunda başarıya ulaşmış gelişmiş ülkelerde, korumayla ilgili tüm birimler hem eski eserleri korumakta, hem de mülk sahiplerine yardımcı olmaktadır. Türkiye'de korunması gereken alanların, yapıların özellikle yerel yönetim tarafından desteklenmesi için gerekli organizasyon ve ödenekler yetersizdir. Ülkemizde devletin haricinde dernekler, vakıflar aracılığıyla veya münferit katkılarla tarihi eserlerin korunmasına gayret edilmektedir. Türkiye'deki korumayla ilgili yasa ve yönetmelikler kronolojik olarak aşağıdaki gibidir (Tütengil Nisan 1995: 30-31-32):

1869: "Asar-ı Atika Nizamnamesi", koruma konusunda ilk yasal düzenlemedir ve antika arayıcılığını izne bağlamıştır;

1874: "Asar-ı Atika Nizamnamesi" ilk değişikliklere uğramıştır, bu değişikliklere göre henüz keşfedilmemiş eski eserlerin devlet malı sayılması kararlaştırılmıştır;

1881: Osman Hamdi Bey taşınmazların korunmasına yönelik girişimlerde bulunmuştur;

1882: "Ebniye Kanunu" ile, cami avlularında, iskele alanlarında ve genel alanlarda, genel seyir ve gezinti yerlerinde yapılaşma yasaklanmıştır;

1884: "Asar-ı Atika Nizamnamesi" değişikliklere uğramıştır;

1906: "Asar-ı Atika Nizamnamesi" uzun bir dönemin bitiminde son halini bulmuştur. Eski eserlerin hiçbir şekilde yurt dışına çıkarılmaması öngörülmüştür. Bu nizamname, Türk-İslam eserlerinin kültür varlığı olarak korunmasını öngören ilk yasadır;

1914: Sadece kültür varlıklarını içeren ilk mevzuat olan "Muhafaza-i Abidat Nizamnamesi" yürürlüğe girmiştir ve özel düzenlemeler dışında 1951 yılına dek yürürlükte kalmıştır;

1917: "Muhafaza-ı Asar-ı Atika Encümeni", sadece İstanbul ile sınırlı kalmakla beraber tespit ve tescil konularında önemli bir kuruluşur;

1951: 5805 sayılı yasa ile "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu" kurulmuş, koruma ile ilgili ilkeleri ve müdahale biçimlerini belirlemek, proje tabanında karar vermek gibi görevleri üstlenmiştir;

1952, 1959, 1962: "Gayrimenkul Eski Eserler Yüksek Kurulu Yönetmelik"leri hazırlanmıştır;

1956, 1957 : İmar Kanunu"na tarihsel anıtlarla ilgili maddeler eklenmiştir;

1965: La Haye'de 14 Mayıs 1954 tarihinde imzalanan "Silahlı Bir Çatışma Halinde Kültür Varlıklarının Korunmasına Dair Sözleşme", Türkiye tarafından da kabul edilmiştir;

1973: 1710 sayılı "Gayrimenkul Eski Eserler Kanunu", Cumhuriyet döneminin ilk eski eserler yasasıdır. Kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve değerlendirilmesine ilişkin çağdaş kavram ve yaklaşımları içermektedir;

1974: "Gayrimenkul Eski Eserler ve Anıtlar Yüksek Kurulu Yönetmeliği" yenilenmiştir;

1982: "Dünya Kültürel ve Doğal Mirasının Korunmasına Dair Sözleşme" Türkiye tarafından da benimsenmiştir;

1983: 2863 sayılı "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"nda taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarıyla ilgili tanımlar geliştirilmiş ve korumanın planlama ile ilişkisi açıklığa kavuşturulmuştur;

1983: "Boğaziçi Kanunu", İstanbul Boğaziçi Alanında kültürel, tarihsel ve doğal değerlerin korunması konusunda yasadır;

1987: 3386 sayılı yasa, 1983 yılına ait "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu"na bazı değişiklikler getirmiştir;

1989: "Avrupa Mimarı Mirasının Korunması Sözleşmesi" Türkiye tarafından onaylanmıştır;

1989: "Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu ile Koruma Kurulları Yönetmeliği" yeniden düzenlenmiştir;

28.2.1995 :Taşınmaz Kültür Varlıklarının Koruma Bakım ve Onarımlarına İlişkin 378. Sayılı İlke Kararı(Ahunbay Nisan 1996 :164).

Ülkemizde bu yasa ve yönetmelikler çerçevesinde kültür ve tabiat varlıklarının korunması ve planlanması alanında:

— Kültür Bakanlığı

— Turizm Bakanlığı

- Bayındırlık ve İskan Bakanlığı
- Milli Savunma Bakanlığı
- Tarım, Orman ve Köy İşleri Bakanlığı
- Vakıflar Genel Müdürlüğü
- TBMM Milli Saraylar Daire Başkanlığı
- Yerel Yönetimler ve Valilikler
- Türkiye Tarihi Evleri Koruma Derneği
- Tarih Vakfı
- Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu ilgilenmektedir.

İSTANBUL'UN KÜLTÜR YAPILARININ TURİSTİK İŞLETME OLARAK KULLANIMININ DEĞERLENDİRİLMESİ

İstanbul'un M.Ö. 2000 yıllarından M.S. 1453'e kadar geçen süredeki tarihsel gelişimi, tarihi yarımada'nın surları içindeki dönemidir. M.Ö. 7. yüzyılda Grek boyları önce Kalkedon (Kadıköy), sonra Byzantion koloni şehirlerini kurmuşlardır. Byzantion, bugünkü Sarayburnu kesiminde ve tarihi yarımada'nın yedi tepesinden birincisi üzerine kurulmuştur. Roma İmparatoru Septemus Severus Byzantion'u yakıp bir Roma kenti olarak yeniden kurmuş ve adını Antonia olarak değiştirmiştir. M.S.324'te İmparator Konstantin Antonia'yı Doğu Roma İmparatorluğunun başkenti yaparak, adını Konstantinopolis olarak değiştirerek imar faaliyetlerine başlamıştır (Fatih Belediyesi: 2).

Daha sonra Türkler tarafından fethedilen İstanbul'un bakımsız ve harap olduğu incelemelerde görülmektedir. Anadolu ve Rumeli'den getirilen Türkler, Rumlar, Ermeniler ve Museviler Haliç kıyıları ve yamaçlarıyla Beyazıt, Aksaray ve Üsküdar çevresine yerleştirilmiştir ve ilk imar faaliyetlerine de başlamıştır (Fatih Belediyesi:2-3). İmar faaliyetleriyle gelişen ve büyüyen şehirde çok fazla olan yangınlar şehirde yeni yerleşim alanlarının açılmasına da sebebiyet vermiştir. İstanbul'da planlı gelişmenin başlangıcı 19.cu yüzyıldaki değişmelerle olmuştur. Bu dönemde de sık sık görülen yangın sonucu, ahşap dokunun kagire çevrilmesini zorlayıcı hükümler konulmuştur; çünkü; "İstanbul tarafının yoğun ahşap yapılaşması bölgeyi yangına duyarlı bir alan haline getiriyordu." (Çelik 1986: 41). Büyüyen ve gelişen İstanbul bu yangınlarla birçok kaybettiği sivil mimari örneklerini tekrar inşa etme gayretlerini de sürdürmüştür. Bu yapılardan günümüze kadar gelen bazıları birer turistik tesis olarak geçmişimizin ve kültürümüzün tanıtımına katkı sağlamaktadır. Söz konusu yapılar içinde Sultanahmet ve Taksim (Pera) bölgelerinin daha yoğun olarak bu tür tesisleri bünyesinde bulundurduğu görülmektedir. Ayrıca harap durumda çok sayıda

eski evler de mevcuttur. Aynı zamanda Eyüp - Fener - Balat - Fatih - Üsküdar semtleri de çok fazla eski ev ve konaklara sahiptir. Fakat hem semtlerin sosyal durumu, hem de konaklama işletmelerinin bulunmasını gerektiren kuruluş yeri faktörlerinin sağlanamaması, bu yapıların konaklama tesisine dönüşümünü engellemektedir. Örneğin Fatih bölgesi Edirnekapı'daki Kariye Otelinin turistik tesis olarak faaliyetinde bazı sıkıntılarla karşılaşmıştır. Mekansal darlık nedeniyle ekonomik bir yatırıma dönüşmemesi ve ulaşımın zorluğu caydırıcı faktörleri oluşturmaktadır. Oysa; çevre düzenlemesinin tarihi dokunun korunması açısından çok önemli sonuçları mevcuttur.

Kırsal nüfusu olmayan Fatih ilçesi 68 mahalleden oluşan ve son yıllarda da nüfusunu yitirmekte olan bir semttir ("Fatih İlçesi" 1994: 264). En eski yerleşim alanlarının bulunduğu ilçe, tarihsel yapılar açısından oldukça zengindir. Fatih ilçesi gibi tarihi önemi büyük yapılara sahip bir diğer ilçe ise Eyüp'tür. Eyüp ilçesi, "Osmanlı-Türk mimarisi, çinicilik ve yazı sanatları bakımından eşsiz bir müze durumdadır. Binlerce ziyaretçinin konaklaması, yiyip içmesi ve eğlenmesi gereği, geniş çarşıların, köşk ve kahvelerin bulunduğu mesireler ve aşhaneler" oluşturulmuştur (Artan 1998: 2-3). İstanbul'un fethi ile birlikte kurulan ilk Osmanlı Türk sur dışı yerleşmesi olan Eyüp'ün Haliç'e 2,6 km. kıyısı bulunmaktadır. Tekkeler açısından zengin olan bu semt sanat ve dini düşünceye hizmet veren kişilerin yetişmesine büyük katkılarda bulunmuştur. Büyük göçlere uğrayan ve yeni bazı mahallerin oluşmasıyla son dönemde nüfusu kalabalıklaşan Eyüp ilçesinde halkın eğitim ve kültür düzeyinin gerilediği görülmektedir ("Eyüp" 1994: 249-250). Göçler ve eğitim düzeyi düşük halk bölgenin sosyal yapısını bozmuştur. Burada önemli ziyaret yerleri olmasına rağmen turistik tesis kurulamamıştır. Eyüp'ten Haliç boyunca Eminönü'ne doğru uzanıldığında, kökleri Bizans dönemine kadar uzanan bir musevi mahallesi olan Balat semtine ulaşılmaktadır. İsrail Devleti'nin kurulmasından sonra Balat nüfusunun yaklaşık dörtte biri burayı terk etmiştir. Bu yıllardan sonra Balat'taki musevi nüfus azınlık durumuna düşmüş ve büyük çoğunlukla Karadeniz kökenli, özellikle de Kastamonu'dan gelen taşralılar buraya yerleşmiştir. Toplumsal yapı değişerek çok sayıda işçi yerleşmeleri oluşmuştur. Fener semti ise Bizans döneminde Rum'ların yoğun olarak yaşadığı bir bölgedir. Semt önemini, Rum Patrikhanesi'nin ve Ortodoks Kilisesi'nin merkezi olmasına borçludur. Bu semtte yerleşen zengin ve eğitimli Rumlar 1955 tarihinde gerçekleşen aleyhteki eylemlerden sonra, semti 1960 tarihinden itibaren terk ederek Ka-

radenizlilerin bu semte yerleşmesine sebep olmuşlardır. Bu bölgelerin sakinleri Galata, Şişli, Kadıköy, Adalar bölgelerine akın etmişlerdir (Fatih Belediyesi Mayıs 1998: 23-25).

Galata ise; eski İstanbul yerleşimlerinden Haliç'in kuzey sahilinde Kasımpaşa Deresinden, Boğaziçi'nden Tophaneye kadar uzanan ve üzerinde Galatasaray ve Beyoğlu'nun bulunduğu tepeyi içine alan sahayı kapsamaktadır ("Galata" 1994: 348). Bu semtte Cenevizlilerden kalan çok sayıda yapı mevcuttur. Turistik alana yakın bu bölgede yeni açılan turistik tesis Galata Residence Apart Otel hizmet vermektedir. Haliç, Karaköy, Eminönü, Sultanahmet, Taksim bağlantısı içinde olan bu semtin turistik gelişimi önemle gerektirmektedir.

Tarihi yarımada ile Galata arasında uzanan bir yarık olan Haliç, Roma ve Bizans döneminde de oturlan ve kullanılan bir şehir bölümüdür (Gülersoy 1989: 72). Son yıllarda sanayi kirliliği ve gecekondulaşmaya maruz kalarak çarpık yapılaşma başlamıştır. Çevresinde eski yerleşim bölgeleri ve tarihi değeri olan yapıları ile önemli bir merkezdir.

Galata'nın uzantısı durumundaki ve 16.cı yüzyıldan bu yana gelişen bir şehir bölümü olan Beyoğlu bir tepe üzerine kuruludur. Elçilik binalarının zamanla yoğunlaştığı bu bölgede levantenler, ermeni, rum ve musevi azınlıklar ağırlıklı nüfusu oluşturmaktadır. Türklerin Beyoğlu'na yerleşmesi 19.cı yüzyılın sonundan itibaren olmuş ve bu dönemde batı özellikli yaşama da ilk bu bölgede başlanmıştır. 1871 yangını ile tahta olan binaların yok olmasıyla bu bölgede ağır mimari ağırlık kazanmıştır (Gülersoy 1989: 81-82). Bu yapıların özellikle yabancı mimari özelliği taşıdığı görülmektedir ve buradaki birçok yapının turizmdeki yatak ihtiyacına cevap verebileceği de bir gerçektir. 18. ve 19.cu yüzyılların otantik yapıları olarak turizme kazandırılacak bu tarihi binalar; hem ekonomik açıdan katkı sağlarlar, hem de özelliği olan konaklama tipi sunarlar (Gülersoy 1989: 84).

Bu bölgede Pera Palas, Büyük Londra Oteli gibi eski ve değerli yapılar mevcuttur. Bu yapıların mimarı o yıllardaki en tanınmış ve yetenekli mimar Alexandre Vallaury'dir. Pera Palas'ın mimarı olan bu kişi 19.cu yüzyılın sonu İstanbul mimarisinin tipik örneğini gerçekleştirmiştir ("Pera Palas" 1994: 240- 241). Otel olarak inşa edilen bu yapıda en yeni teknikler kullanılmıştır ve halen büyük titizlikle korunmaktadır. Bu bölgede konak olarak kullanılan birçok yapı zaman içinde turistik otel şeklini almıştır: Richmond, Vardar Palace, Büyük Londra Oteli, Antique Palace söz konusu yapılara birer örneklerdir.

Beyoğlu bölgesindeki yabancı mimariye karşı Sultanahmet, Çarşıkapı, Divanyolu ve Eminönü'nde müslüman evi özellikleri hakimdir.

Sultanahmet meydanı ve çevresi, İstanbul'un tarihi gelişimiyle ilgili izlerin en yoğun biçimde bir arada bulunduğu yörelerden biridir ve bu nedenle günümüzde, tarihsel ve kültürel değerlerinin yanı sıra, turizm açısından da kentin bir odak noktası haline gelmiştir (Eldem v.d 1979: 19).

Türk evi mimarisinin otel olarak hizmete açılmasının ilk örneklerinden olan Sultanahmet'teki Ayasofya Pansiyonları, Topkapı Sarayı duvarına yapışık Soğuk Çeşme sokağında yer almaktadır. Soğuk Çeşme evleri ahşap yapısı sebebiyle, hem yangına, hem de zamana mukavemet edemediğinden yıpranıp eskimişlerdir. Ayrıca devamlı bakım alışkanlığının olmaması tahribatı hızlandırmıştır. Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu bu sokağı ele alarak, zor ve uzun çabalarla harap binaları değerlendirerek, hepsini yeniden inşaaya gitmiştir. Buradaki 8 adet yapı kurumun mülkiyetindedir ve 120 yatak kapasitesi sunabilen bir turistik konaklama grubudur. Bir pansiyon zinciri olan Ayasofya Pansiyonlarını, Yeşil Ev ve Konuk Evi yapılarının restorasyonu izlemiştir.

Modern konfor içerisinde 19.cu yüzyıl üslubu arayanlar için bir alternatif de, önceleri konak olarak kullanılan Yeşil Ev'dir. 20 odası bulunan bu yapı yoğun talep gören bir tesistir (Wallace 1989: 28).

Sultanahmet, Çarşıkapı, Beyazıt, Laleli şehrin en eski yerleşme bölgesi olmaktadır. Semtin konutları Cankurtaran' a doğru ve Laleli' de yoğunlaşmışken, günümüzde artık buralarda da konut yerleşimleri terk edilmeye başlanmıştır.

Önemli sayıda eski tarihi konak ve evlerin olduğu bu bölgede zamanla Ayasofya Pansiyonları ile yeni konaklama tesisleri kurulmuştur. Citadel, Grand Ayasofya, Celal Sultan, Historia, Four Seasons, Yeşil Ev, Merit Antik, Uyan, Armada, Amber, İshakpaşa Konağı, Alzer, Obelisk, Antea, Sarı Konak, Turko-man, Sokullu Paşa, Saba, Yusufpaşa Konağı, Sarıç, Dersaadet, Turkuaz, Sidera, Fehmi Bey, Grand Seigneur, Valide Sultan, Poem, Arena, Acropol ve Kybele önemli tesislerdir. Önemli miktarda turist ağırlayan bu tesislere yenilerinin eklenmesi çalışmaları sürdürüldüğü gibi, mimari yapının tarihi yapı gibi düzenlenmesiyle oluşturulan tesisler de mevcuttur. Bu tarihi yarımada dışında Boğaziçi ve Adalar'ın da tarih boyunca önemli yerleşmelere sahne olduğu bilinmektedir. Önemli tarihi ve kültürel yapıyı bünyesinde barındıran bu bölgelerde de kurulmuş tesisler yaz aylarında daha yoğun bir turistik taleple karşılaşmaktadır. Splendid, Halki Palace, Çırağan Kempins-

ki, Fuat Paşa önemli yapılarıdır. 5 yıldızlı otel olan Çırağan Kempinski Otelinin ayrı bir yeri ve önemi de bulunmaktadır. Bu yapı saray avlusunda yer alan Sarayı'nda restorasyonunun tamamlanması sonucu Türk turizmine kazandırılmış bir eserdir.

İstanbul, ikinci dünya savaşı sonrası hızlı kentleşme sürecinin etkisiyle birçok tarihi ve doğal değerini yitirmektedir ve sosyo-ekonomik durumu bozulan bir kent haline gelmiştir. Tarihi özelliği, karakteristiği ve kent dokusu ile özel önemi olan bu şehir korunması gereken bir durumdadır. Korumanın en sağlıklı biçiminin bir fonksiyon kazandırmak olduğu bilindiğinden, bu sivil mimari örneklerimizin birer fonksiyon kazandırılarak korunması gerekmektedir. Bu sebeple de, bir fonksiyon kazandırılarak hizmete açılan bu eski yapılarda oluşturulan turistik tesislerin ekonomik ve kültürel etkileri önemlidir.

SONUÇ

Türkiye kültürel miras açısından son derece zengin bir ülkedir ve yasaları, yönetmelikleri, korumayla ilgilenen birimleri mevcuttur. Türkiye'de devlet himayesinde bulunan kültürel varlıklar yetersiz koruma politikasından, denetimsizlik, bilinçsizlik, kent sel planlama eksikliğinden dolayı istenildiği gibi korunamamaktadır. Kültürel mirasın zenginliği açısından önemli bir konuma sahip İstanbul kentinde tarihi yapıların korunmasına yönelik bir dizi çalışmalar vardır. Son yıllarda özellikle İstanbul'un Sultanahmet, Eyüp, Pera, Galata, Fener, Balat, Süleymaniye gibi tarihi semtlerinde tarihi yapıları koruma faaliyetleri görülmektedir. Gelişmiş ülkelerde olduğu gibi, İstanbul'da da varolan tarihi yapılara yeni fonksiyonlar kazandırma aşamasında, özellikle turistik tesis haline getirmede önemli adımlar atılmıştır, çünkü bu tür tesislerde korumanın işletmecilik vasıtasıyla gerçekleştirilebileceği ve kültür turizmine hizmet vererek Türk turizm ekonomisine katkılar sağlanacağı bilinci yaygınlaşmıştır. Tarihi mekanlarda ve otantik özellik taşıyan yapılarda konaklamayı talep eden kültür turisti genellikle üst düzey gelir grubu içinde yer almakta, orta ve üst yaş grubundan oluşmaktadır. Tarihi yapılar çoğunlukla sit alanı içinde yer almakta ve gerek restorasyon sırasında, gerekse de tesis işletme haline dönüştükten sonra bakım-onarım aşamasında zorluklarla karşılaşmaktadır. Restorasyon ve rölöve işlemleri uzun bir süreyi kapsamakta, bürokratik engeller tıkanıklık yaratmakta ve maliyetler artmaktadır. En önemli sorunlardan biri de yapıların tekil binalar şeklinde korunması ve bir sokağın, bir semtin bütün olarak restore edilmesinin eksikliğidir. Münferit ziyaretçilerin özellikle ta-

lep ettiği en önemli nokta ve mimarların da savundukları tez kent korumasının bir bütün olduğu ve çevre düzenlemesinin tarihi mekanın tümünde gerçekleştirilmesidir. Ekonomik katkısı yüksek olan bu tür tesislerin daha iyi hizmet verebilmeleri akılcı bir turizm politikasına, koruma ekonomisi kavramının iyi anlaşılmasına, halkın bilinçlendirilmesine bağlıdır.

KAYNAKÇA

- Ahunbay, Zeynep.(Nisan 1996). *Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon*. İstanbul: Yapı Endüstri Merkezi Yayınları.
- Artan, Tülay. (1998). *Eyüp'te Sosyal Yaşam*. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Çatalpınar, Dicle Banu. (Şubat 1993). Şehrsel Yerleşmelerde Tarihi Çevre Sorunları ve Süleymaniye Bölgesi Örneği. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- Çelik, Zeynep. (1986). *Değişen İstanbul*. 2. Baskı. İstanbul: Tarih Vakfı Yurt Yayınları.
- Eldem, N., Yücel A., Kamil M. (1979). Sultanahmet Meydanı Çevresi ve Ayasofya Soğukçeşme Sokağı Koruma ve Geliştirme Projesi. *Çevre*. No:3.
- Eskici, Ayşen. (Haziran 1994). Bir Kaynak Olarak Kültürel Mimari Mirasın İşlevsel ve Ekonomik Değerlendirmesi: Cunda Adası Örneği. (*Basılmamış Yüksek Lisans Tezi*). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.
- European Commission. (March 1996). *European Sustainable Cities, Report. Expert Group on the Urban Environment*. Brussels: DG Environment, Nuclear Safety and Civil Protection.
- European Union.(13-14 May 1998). *Opinion on Urban Cultural Tourism and its Employment Impacts*. Brussels: Committee of the Regions.
- "Eyüp". (1994). *Diinden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt:3. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını.
- Fatih Belediyesi. *Koruma ve Yaşatma Projeleri*. İstanbul.
- Fatih Belediyesi. (Mayıs 1998). *Balat ve Fener Semtlerinin Rehabilitasyonu, (İstanbul Tarihi Yarımadası)*. İstanbul: Unesco, Avrupa Birliği, Fransız Anadolu Araştırmaları Enstitüsü Ortak Yayını.
- "Fatih İlçesi". (1994). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt:3. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını.
- "Galata". (1994). *Diinden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt:3. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını.
- Gülersoy, Çelik. (1989). *Nasıl Bir İstanbul*. İstanbul: Çelik Gülersoy Vakfı, İstanbul Kütüphanesi Yayınları. Etüdlar Dizisi Şehircilik Yayını.
- Herbert, David T. (1995). Heritage. Places, Leisure and Tourism. İçinde David T.Herbert (Editor), *Heritage, Tourism and Society* (ss.1-20). first published. London: Mansell Publishing Limited.
- Hewison,Robert.(1992). *Heritage:An Interpretation. İçinde David L. Uzzell (Editor), Heritage Interpretation: The Natural and Built Environment* (ss.15-23). Reprinted. vol:1. London:Belhaven Press.
- Jansen – Verbeke, Myriam. (1997). Urban Tourism Managing Resources and Visitors. İçinde Salah Wahab and John J.Pigram (Eds), *Tourism Development and Growth* (ss. 237-256). London: Routledge.
- James, Peter C. (November 1981). The Need for Heritage Conservation Organizations. *Proceedings from the Tourism and Heritage Conservation Conference* (ss.15-18). Manila.

Koster, Emlyn H. (1996). Science Culture and Cultural Tourism. İçinde Mike Robinson, Nigel Evans, Paul Callaghan (Eds), *Tourism and Culture, Towards the 21 st. Century: Culture as the Tourist Product* (ss.227-238). first published. Great Britain: Supported by Unesco.

Kültür Bakanlığı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Genel Müdürlüğü Verileri.

Mieczkowski, Zbigniew. (1990). *World Trends in Tourism and Recreation*. Peterlang Publication.

Mowforth, Martin and Munt, Ian. (1998). *Tourism and Sustainability, New Tourism in the Third World*. First published. London: Routledge.

Nuryanti, Wiendu. (1996). Heritage and Postmodern Tourism, *Annals of Tourism Research*, 23 (2): 249-260.

"Pera Palas". (1994). *Dünden Bugüne İstanbul Ansiklopedisi*. Cilt:6. İstanbul: Kültür Bakanlığı ve Tarih Vakfı Yayını.

Richards, G. (1994). Cultural Tourism in Europe. İçinde C.P. Cooper and A.Lockwood (Eds.), *Progress in Tourism, Recreation and Hospitality Management* (ss.99-115). Vol:5. England: John Wiley and Sons.

Richards, G. (1996). *Cultural Tourism in Europe*. First printed. UK: Cab International.

Rodwell, Dennis. (1975). Conservation Legislation. İçinde Sherban Cantacuzino (Editor), *Architectural Conservation in Europe* (131-138). first published. Great Britain: Diemer and Reynolds Ltd.

Theobald, William F. (1996). *Global Tourism: The Next Decade. Reprinted*. Great Britain: Butterwoth-Heineman.

Tunbridge, J.E. Asworth, G.J. (1996). *Dissonant Heritage: The Management of the Past as a Resource in Conflict*. England: John Wiley and Sons Ltd.

Tütengil, Ayşe. (Nisan 1995). Yapısal Kültür Varlıklarının Fayda Değer Analizine Bağlı Bir Yöntemle Değerlendirilmesi. (*Basılmamış Doktora Tezi*). İstanbul: İstanbul Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü.

Unesco. (1998a). 1999 *Desk Diary. Madrid: Editions San Marcos*.

Unesco. (1998b). *World Culture Report: Culture, Creativity and Markets*. France.

United Nations. (29 June – 3 July 1992). *Urban Ecology. Seventh Conference on Urban and Regional Research*. Ankara: Economic Commission for Europe.

Wallace, Charles P. (1989). *İstanbul*. Turing Yayını. 78/357.

Wöber, Karl. (1997). Introducing a Harmonization Procedure for European City Tourism Statistics. İçinde Joseph A.Mazanec (Editor), *International City Tourism, Analysis and Strategy* (ss. 26-38). first published. England: Pinter.

WTO. *Social and Cultural Impact on Tourism Movements*. Spain.

Yerasimos, Stephane. (15-17 May 1997). Influence of Tourism on Cultural Heritage. *1997 EuroCHRIE Spring Conference*. İstanbul.

Gönderilme tarihi: : Şubat 2000
Değerlendirme : Nisan 2000
Kabul : Haziran 2000

Doç.Dr. Füsun İstanbullu Dinçer, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, 34452 Beyazıt/İstanbul
E.Mail: istanbul @ istanbul.edu.tr

Yrd. Dr. Suna Muğan Ertuğral, İstanbul Üniversitesi İktisat Fakültesi, Turizm İşletmeciliği Bölümü, 34452 Beyazıt/İstanbul
E-mail: sertuğral@yahoo.com